

Een dode olifant

HANS POST *

Hans Post was tot enige jaren geleden hoofd educatie van Diergaarde Blijdorp, en op 24 april 1998 - de dag dat olifant Ramon overleed - speelde hij een sleutelrol bij afhandeling van het sterfgeval en de communicatie tussen Diergaarde en museum. Ook voor een dierentuin is een dode olifant geen kleinigheid, zo getuige het persoonlijke verslag dat Hans schreef van de uren en dagen na het overlijden van de bekende dikhuid waarvan het skelet inmiddels in volle glorie in het museum te zien is.

Ramon, de mannetjesolifant uit Diergaarde Blijdorp heeft er zin in. Al een poosje loopt hij achter Douanita aan en wil met haar paren. Ramon legt zijn voorpoten op haar rug en dwingt haar zo door haar achterpoten te zakken. Steeds weer loopt Douanita weg maar na een aantal pogingen is er geen ontsnappen mogelijk. Douanita staat in een hoek aan de achterzijde van het buitenverblijf en Ramon bestijgt haar opnieuw. Dit keer met succes. Opnieuw zakt Douanita door de knieën en de enorme penis van Ramon zoekt zijn weg. Even later paren de twee olifanten. Ramon laat een rauw donker geluid horen, Douanita's geluid is hoger. De verzorgers van de zwaargewichten kijken toe. Hopelijk is de paring succesvol en loopt er over bijna twee jaar een jonge olifant rond, honderd kilo bij de geboorte.

Ramon zakt door zijn poten

Wat er dan gebeurt, is ongelooflijk. Ramon heeft nog niet gepaard of hij zakt door zijn poten en valt opzij. Nog even schudt zijn reusachtige lichaam en dan ligt hij stil; doodstil. Douanita loopt van hem vandaan en kijkt vanaf een afstandje toe. De verzorgers kijken vol ongeloof. Wat is er aan de hand? Ze springen over de omheining - iets wat ze normaal nooit bij Ramon doen omdat het te gevaarlijk is - en rennen naar hem toe. Heel voorzichtig raken ze hem aan. Eerst zachtjes dan steviger, maar Ramon beweegt niet meer: nooit meer. De dierenarts is gewaarschuwd maar die kan niets meer doen. Ramon is dood. Ongelooflijk maar waar. Gestorven tijdens de paring. Een bloedpropje in zijn hersenen veroorzaakte een acuut infarct, de dood tot gevolg hebbend.

'Een tweede leven'

Snel moeten er beslissingen worden genomen. Hoe krijg je een 5000 kilo zware olifant uit zijn buitenverblijf? Wat gaat er met het kadaver gebeuren? Wanneer wordt de pers ingelicht? Telefonisch meld ik het Natuurmuseum Rotterdam dat Ramon dood is en beschikbaar is voor 'een tweede leven'. Het museum aarzelt niet en wil het skelet van Ramon graag in de collectie opnemen. Het is vrijdagmiddag en al laat, de meeste museummedewerkers zijn naar huis, maar Jelle Reumer (de directeur van het museum) zegt toe binnen een uur een snijploeg te sturen. Het volgende uur is hectisch. Er wordt over en weer gebeld, een tractor besteld, messen geslepen en personeel opgetrommeld.

Ontleden en uitbenen

De uren die volgen staan in het teken van de ontleding van Ramon. Dierentuin- en museumpersoneel werkt

nauw samen bij het verrichten van de sectie en het uitbenen van het skelet. Ook Ramon's eigen verzorgers helpen mee. De buikholte gaat open en van de organen worden monsters genomen voor later onderzoek. Alles is groot aan een olifant. Het hart past nauwelijks in een emmer van tien liter. De aorta, de dikste slagader, is zo dik als een vuist. De darmen zitten vol ontlasting en de maag bevat zijn laatste maaltijd. De poten worden één voor één van de romp gescheiden en in vier groepen snijdt de museumploeg er zo veel mogelijk vlees van af. Zo nemen ze alle skeletdelen onder handen. Net gieren die bezig zijn met een deel van het kadaver. De tractor voert de grote brokken vlees af. De damp komt er nog vanaf. Het is koud buiten maar het zweet staat op ieders voorhoofd. Het is zwaar werk dat tot ver na middernacht duurt. Dan zijn de losse skeletdelen vervoerbaar en kan de tractor die uit het verblijf tillen. Ze worden op een andere plek in de dierentuin op een groot zeil neergelegd en afgedekt. Alle sporen van het bloedbad worden gewist. Het vlees en de organen worden de volgende dag afgevoerd naar de verbrandingsovens van een gespecialiseerd verblijf. Als de klus geklaard is, gaat de snijploeg onder de douche. Ook ik heb meegeholpen en mijn kleding is besmeurd met bloed en stront. Het zwaarste deel van de klus zit erop.

Langzaam schoonrotten

Voor de snijploeg van het museum gaat het werk de volgende dag gewoon verder en ook ik ben van de weer van de partij. Er moet nog zoveel mogelijk vlees van de botten en de schedel worden gehaald. Dat duurt enkele uren en dan is het zover schoon dat de botten in een container kunnen voor vervoer naar Naturalis, het Nationaal Natuurhistorisch Museum in Leiden, dat faciliteiten heeft om grote skeletten schoon te maken. Het Natuurmuseum Rotterdam mag voor deze niet alledaagse klus gebruikmaken van de enorme afsluitbare en verwarmde bassins waarin het nog vlezige losse skelet langzaam zal schoonrotten. Dat proces stinkt enorm. Als je het niet eerder hebt geroken moet je kokhalzen van de stank.[]

Een paar weken na zijn dood is Ramon weer terug in Rotterdam. Zijn schedel, onderkaak en opperarmbeen (voorpoot) krijgen een tijdelijke plaatst in de hal van het Natuurmuseum. En Douanita? Is Ramon's laatste kunstje succesvol geweest? De uitslag was positief en twee jaar later zou Douanita bevallen, helaas van een dood kalf.

Toch leeft Ramon - nu zijn skelet in volle glorie is opgezet - een beetje voort.

* [J.N.J. Post is collectiebeheerder en afdelingscoördinator Malacologie van het Natuurmuseum Rotterdam; e-mail posthans@kabelfoon.nl]